

Osnova postave za pogojzdevanje Krasa.

V 20. listu gojzdnarskiga časnika „Mittheil. des Forstv. d. österr. Alpenländer“ beremo osnovo postave za pogojzdevanje Krasa, kakor jo je Primorska družba v Sežani 16. avgusta t. l. sklenila in Teržaškemu dežel-nimu poglavarstvu s prošnjo predložila: naj bi pripo-moglo, da vikši cesarsko poterjenje zadobi. Ker je po-gojzdenje Krasa na več strani važna reč in se je nadjati, da tudi za Krajski del Krasa se bo enaka družba vsta-novila, podamo bravcem omenjeno osnovo, za katero se vikši dovoljenje pričakuje, in ki se takole glasi:

Vvod.

§. 1.

Vse občine (soseske), ki so ali bojo še okrajni Primorskiga Krasa prištete, imajo dolžnost, pod vodstvom družbe en del občnih pašnikov (gmajnj) sčasoma v gojzd spremeniti.

Od pogojzdevanja sploh.

§. 2.

Družbe odbor v soglasju z županijnimi predstojništvii določi vsako leto gledé na potrebo paš in na vse krajne okoljšine: kateri pašnik se ima začeti pogojzdevati, ko-liko tega, in kako. Kar se o tem sklène, se da po-litični oblasti vediti.

§. 3.

Sploh naj bojo pravila tega pogojzdevanja téle:

- a) Vsaka katasterska občina ima o enim letu po raz-glasu te postave primerno zemljiše z nar manj 400 sežnji ali iz svojih pašniških zemljiš odločiti ali sčer na svoje stroške za drevno zasadišče (vertno šolo) pripravno napraviti, in od tega prostora nar manj 50 sežnjev s pripravnim lesnim sémenam ob-sejati; kar čez to prostora ostane, se bo za drevno zasadiše porabilo.
- b) Z tistiga zemljiša, ki se (po §. 2.) vsako leto za po-gojzdevanje določi, mora soseska vse kamnje, ki po njem leži, kar se nar bolj da, potrebiti, in oči-šeni prostor ograditi s suhim zidam, ki mora biti nar manj 3 čevlje visok; za ohrano ograje ima so-seska skerbeti.

§. 4.

V ograji je prepovedano tako dolgo živino pasti in listje grabiti, dokler odbor zapové; kdor se pregreší zoper to prepoved, ima kaznovan biti.

§. 5.

Izperviga se imajo le tisti občinski pašniki pogoj-zdevati začeti, do katerih nima nobena druga občina pašne pravice; če so pa vse vdeležene soseske pri volji, se zamore tudi s takimi pašniki začeti.

§. 6.

Kakšno drevje, kdaj in kako se ima saditi, bo določil društveni odbor, po tem ko se je poprej s so-se-sko posvetoval.

§. 7.

Po naukazu družbiniga vodstva ima pod pozornostjo župana in družbiniga uda, kteriga je odbor za to posta-vil, soseska delo začeti in v določenim času doveršiti.

Od silenja k delu.

§. 8.

Politične gosposke družbinih okrajn naj družbo krepko podpirajo, in pravica síle, ki jim gré po poli-tičnih postavah, naj obveljá tudi pri pogojzdevanju Krasa.

§. 9.

Družbino vodstvo ravná kar koli je moč v edinosti z županijnimi predstojniki. Ako bi se pa ta edinost ne mogla doseči, ali če bi se zoper določene povelja ravnalo, ali te ne ob pravim času spolnovale, se oberne družt-

vino vodstvo na dotično politično gosposko, ktera potem, ko se je vsiga prepričala, oporno sosesko po previdnosti in vterjenim nasvetu družbiniga vodstva od 20 do 100 fl. v denarju kaznuje in velí, da se imajo določene dela doveršiti; ako bi se soseska branila delo po naukazu sto-riti, naj se na njene stroške doverši.

§. 10.

Politična gosposka tudi kazin določi zoper tiste, ki v ograjih pasejo ali listje grabijo, ktere kazni naj bojo z oziram na storjeno škodo za vsak rep, ki se na ti paši zasači, od 10 krajc. do 5 fl., za grabljenje listja od 1 fl. do 5 fl.; če prestopnik kazni plačati ne more, naj se vsacih 30 krajc. pobota za 24 ur zapora.

§. 11.

Posamne v pogojzdevanju nevbogljive sosesčane kaznuje županijstvo v denarju do 10 fl.

§. 12.

Od politične gosposke določeni kazenski denarji grejo v družbino denarnico, od županijstva nabrani pa v denarnico soseske. (Konec sledí.)

Ogled nove kazenske postave zoper hudodelstva, pregreške in prestopke.

(Dalje.)

Od prestopkov zoper javne naprave in naredbe, namenjene za občno varnost.

Kazen za obertnike, ki pomagáče brez potnih bukvic sprejmejo.

Obertnik, kteri vzame na delo pomagáča (ksela), ki nima predpisanih potnih knjižic, ali tam, kjer še ni nobenih potnih knjižic, redne svedočbe imenovane „kund-šaft“, se kazni za ti prestopek pervikrat s 5 goldinarji, drugikrat z dvojnim zneskom te dnarne kazni, tretji-krat z zaporom do 1 mesca, po meri nevarnih okolšín tudi z zgubo obertnije.

Pozlačenje ali posrebrejenje penězov in posnemanje penězov ali javnih upnih listov brez goljufnega namena.

Kdor brez namena, koga prekaniti, tekoče ali tudi iz obteka djane (preklicane) dnarje pozlatí ali posrebrí, ali spomenice, svetinje, dutike ali ka-koršne bodi vtiskovane izdelke, ravno tako, kdor nad-pise (adrese), oznanila ali sploh natisnjene dela tako nareja, da se poverhoma pogledane utegnejo lahko za tekoči dнар ali javne upne liste čislati, je kriv prestopka, in naj se kaznuje z zaporom od 1 do 3 me-scov, in pa z zapadom vsih postavam nasprotnih izdelkov.

Nareja puncov, štampeljnov ali modlov za po-snemo ali poobličje dnarjev.

Ravno tako naj se kaznuje za prestopek, če se brez dopušenja oblastnije narejajo in rabijo puncí, kol-kovala ali kalupi za litje, kakoršne si bodi oblike, s kte-rimi se zamorejo dnarji po kakem postavnem vtisu ali kovu notranje ali zunajnih dežel iz kovin odtiskati ali plastično posnemati, naj bodo ti odtiski ali posnemki od-ločeni za igračo, za olepšavo ali za kakoršín si bodi tudi na sebi dovoljen namen.

Kdor javni uredski pečat brez naročila tistega ureda, kogar je, naredí, ali narejenega komu družemu oddá, in ne uredu, kteri ga je narediti naročil, postane kriv prestopka, in naj se kazni pervikrat z zaporom od 1 tedna do 1 mesca, pri ponovljenem prestopu poverh za-pora 1 mesca, če je obertnik, tudi z zgubo obertnije.

Od prestopkov proti dolžnostim javnega ureda.

Kaznovanje javnih urednikov, služabnikov, straš itd., ki se pri opravljanju svojega ureda ali svoje službe prederznejo koga djavno šaliti.

Če se kaka izmed javnih oseb, svoj ured ali svojo

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 18. decembra (ranozimna) 1852.

List 101.

Marsikaj za gospodarstvo.

(*Hišne stene mraza in plohe obvarovati*) služi z veliko koristjo sledeči firnež: Na 1 funt lanéniga olja, kader se je sogrelo, se dene 4 lote majhnih koscev smole in 8 lotov svinčnate gladine (Bleiglätte), ter naj ta mešanica tako dolgo vrè, dokler v njo vtaknena palica (medelo) se rujaveti ne začne.

O vročih poletnih dnevih se tedaj premažejo s tem smolnatim firnežem opečne ali ilovnate stene pohištev. Po 2 ali 3 dneh, ko prva prevleka se je bila posušila, se ponovi mazitev še trikrat. Tamna barva te prevleke se dá popraviti, če se potem s kakoršno koli oljnató barvo prevleče.

Zgorej omenjena mera smolnatiga firneža zadosti 18 štirjaških čevljev štirikrat dobro namazati.

(*Pepél od premoga*) zmešan z dobro vertno perstjó vinograde jako dobro gnojí. Ako se tri leta zaporedoma tako po vinogradih upotrebuje, podvoji dohodke tertnih saditev.

(*Debélo poljsko kamnje zdrobiti*) brez veliko stroškov in z majhnim trudam, se tako le ravná. Ako se hoče debel kamen razdrobiti, se okoli njega naredí majhna jamica, v to se krog kamna naloži slabe suhljádi, šilovja ali vij, in palivo se zažgè.

Kamen se razgreje, ter razpade, če se s teškim železnim kladvam na-nj vdari, po svojih žilicah ali skladih tako, kakor da bi bil obdelan bil.

(*Ne draga klaja za konje*). Ako se ovès konjem debelo zmlet poklada, se prihrani skor polovica tiste mere ovsá, ktera bi drugači bila potrebna.

(*Golobe pozimi dober kup rediti*). Raztlačí ali zreže se krompirja v majhne kobričke, ter se skuha. S tem kuhanim krompirjem naj se golobje pozimi kermijo. Kmaló se te piče navadijo, ktera jim tudi prav dobro tekne, zlasti če jih pred nekoliko časa stradati pustiš. Vendar je dobro, jim vsaki 4. ali 5. dan malo ovsá potrositi, in v golobjak nekoliko kosov ila od stariga zidovja položiti, kteri v sebi salniter imajo.

(*Koprive predobra zelenjava*). Koprive zaslúžijo v gospodarstvu bolj obrajtane biti, kakor se dozda godí. Mlade koprive dajo izverstno zelenjavo. Z juho vred kuhane so prijetnejšiga okusa, kakor špinača in enako povertje, in so verh tega tudi zdravju tako koristne, da jih nar bolj zvedeni zdravniki bolnim in zdravim ljudém živo priporočajo. Sirove, s kisom in oljem napravljene, dajo zdravo salato, in clo mlade kalí, kakoršne se spomladi prikažejo, se zamorejo kot bilušne ali hmeljne kalí (als Spargel- und Hopfensprossen) za vkusne jedila pripraviti.

(*Bukevce za kruh*). Naberejo se bukevce (Buchecker), se posušé, zmelejo, in v vroči vodi izkuhajo, da se njih mamljivo olje odpravi; potem se z žitno moko zmešajo in v kruh popečejo. — Še bolj se zamorejo ostanjki, ki se dobijo, ko je olje bilo izprešano, v dober kruh porabiti. J. Š.

Osnova postave

za pogojsdevanje Krasa.

(Konec.)

Od oskerbništva.

§. 13.

Vodstvo določi po nasvetu odbora take družbnike, kteri stanujoči v vsaki katasterski soseski nad tem pazijo, da se vsi zaukazi prav in ob pravim času zgotovijo; župani pa se ne morejo za to opravilo izvoliti.

§. 14.

Vsaka soseska, naj bo velika ali majhna ali več majhnih skupej, mora posebniga čuvaja vdinjati, kteri čuje nad zasadiši; kakor vsacimu javnimu čuvaju, grejo tudi njemu ravno tiste oblasti in dolžnosti, tudi se njegovim besedam vse verjame. Tudi navadni poljski čuvaj se zamore za to opravilo izvoliti, toda politična gosposka ga mora v prisego vzeti. Tisti čuvaji, kteri svoje opravilo posebno dobro opravljajo, prejmejo vsako leto darilo, ktero določi odbor.

§. 15.

Žandarji imajo tudi na to zasadiše svoje oči obráči in vsaciga, kteriga zasačijo, da kaj poškodje, dotični gosposki izročiti, da se kaznuje.

Od ohranjenja še obstoječiga lesa.

§. 16.

Odslej (kadar namreč ta postava cesarsko potenje zadobí) se ne smé v občinskih gojzdih brez dovoljenja družtviniga odbora nič več les sekati. Ta odbor soglasno z občino (sosesko) določi drevje, ki se smé sekati. Kdor zoper to prepoved ravná, naj ga politična gosposka kaznuje z 10 do 50 gold.

Od odprave skupnih pašnih pravic in od razsodbe o pravnih občinskih zemljiših.

§. 17.

Splošna servitutna postava določi, kteri kosi pašnikov so čista lastnina občine, in če tista postava nobenih družih določil zastran skupnih pašnih pravic ne zapopade ali dokler servitutna postava na dan ne pride, imajo za okrajno Krasa, ki spada v to družtvo, sledeče pravila veljati:

§. 18.

Da se pogojsdevanje brez ovíra zamore pričeti, imajo nehati vse skupne in pašne pravice med občinami, in kjer je kakošna pravda o tem, se mora kolikor mogoče hitro dokončati.

§. 19.

Da se pa o tem nobeni soseski krivica ne zgodi, naj občine, ki uživajo skupne pašne pravice ali ki so zavolj tega v pravdi zapopadene, z družtvnim odborom in politično gosposko izvolijo razsodne možé, in scer vsaka soseska dva, odbor pa za vsako sosesko eniga, politična gosposka vodnika. Ti razsodijo pravdo po večini glasov.

§. 20.

Zadnji čas v 3 mescih mora biti vsaka razsodba z naznanilam stroškov sklenjena, zoper katero ni več ugovora ali pritožbe; notár jo spiše. Le, če bi se ktera stran zavolj stroškov pritožiti imela, je pritožba na odbor pripušena, ki jih po previdnosti, kakor razsodni možje sklenejo, brez daljne pritožbe zmanjšati zamore.

§. 21.

Berž po razglasu postave ima vodstvo odbornike vsaciga oddelka povabiti, da o 14 dnéh mu naznanijo občine, ki imajo skupne pašne pravice ali pri katerih je pravda o tem. Vodstvo naznani to dalje politični gosposki, ktera potem soseskam in odborom naukaže, o 14 dnéh razsodne može izvoliti.

§. 22.

Ako jih ktera soseska sama ne voli, jih namesto nje izvoli politična gosposka.

Splošne določila.

§. 23.

Vodstvu se dovoli oprosteno poštnine in kolka za njegove spisovanja in dopisovanja.

§. 24.

V pripomoč družtvnih namenov in za obdarovanje pridnih drevorejcov se dovolijo iz cesarske kase vsako leto primerni doneski.

§. 25.

Kako se ima ta cesarski denar porabiti, sklenete družtvino vodstvo in deželno cesarsko poglavarstvo.

Cesarški patent,

zastran izdelovanja, prodaje, in posesti orožja in streliva (robe za strel) in zastran nošenja orožja.

Ob novem letu stopi nova cesarska postava od 24. oktobra zastran orožja v veljavnost. Ker ta postava zadeva vsacega, naj bo v mestu ali na kmetih, mislimo da bo prav, ako nektere odločbe iz te postave po „Novicah“ razglasimo, da jih tudi tisti zvejo, katerim „državni ali deželni zakonik“ morebiti v roke ne pride.

§. 2. pravi: Za prepovedano orožje se izrekó: bodalca, štiletí in štiletom podobni, jamčasto brušeni noži, na tri platí ojstri meči, tromboni, terceroli spod 7 dunajskih palcov dolgi, vstevaje deržalo (kopitice) in cev, puške veternjače vsaktere baže, ročne in steklene granate, petarde in zažigavne rakete, zadnjič vse skrivno, k zasednim napadom pripravno orožje kakoršne bodi verste, kakor na priliko: palice z vloženo puško, mečem itd.

Med prepovedano orožje gré šteti tudi vse tisto orodje, kterege prvotna in naravna podoba je nalaš premenjena, da bi se ž njim huje raniti moglo, kakor tudi sploh vsako skrivno, k zasednim napadom pripravno orodje, ktero po svoji lastnosti ni namenjeno ne za nobeno umetnižo ali obertnižo, ne za domačo ali prihišno rabo.

§. 3. določi: Za prepovedano strelivo (strelno robo) se strelni bombaž in podobne raznesne reči izrekó.

§. 4. določi: Razun kupčevavcov in obertnikov, ki imajo pravico, orožje in strelivo delati in prodajati, ne gré pravilno nikomur pravica, kakoršno si bodi orožje ali strelivo, tudi za svojo lastno robo ne narejati, ali po obertniško prodajati.

Prepovedanega orožja in streliva pa tudi taki obertniki in kupčevavci, ki imajo sicer pravico (§. 11), ne smejo drugači narejati in prodajati, kakor samo, če so k temu posebno dovoljenje zadobili.

§. 5. Za to dovoljenje je treba prositi pri političnem deželnem poglavarstvu, ktero ga bode samo izjemno, iz znamenitih vzrokov, po zaslišanju cesarske za varnost postavljene oblastnije dajalo, pri čemur se mora pléme in obsežek narejanja in kupčevanja na tanke odločiti.

Ravno tako je vsacemu, kteri ima pravico pušo nositi, tudi dopušeno, si svinčeni naboj sam napravljati.

§. 7. Obertniki in kupčevavci, kteri imajo pravico, orožje in strelivo delati in prodajati, smejo te opravila samo v svojih delavnicah in prodajavnicah opravljati. Oni torej zapadejo kazni, kadar koli zunej teh mest ali sicer skrivaj orožje ali strelivo naredé ali poprodajo, kakor tudi, kadar koli takošne zaloge oblastnii, ki jim veleva, jih naznaniti, zatajé.

§. 8. Prepovedano orožje ali strelivo imeti je praviloma samo temu dopušeno, kteri je posebno pismeno dovoljenje za to dobil.

§. 9. Za dovoljenje, prepovedano orožje ali strelivo imeti, je treba pri politični oblastnii (deželnem poglavarstvu) prositi, in v prošnji izkazati znamenite vzroke, zavoljo kterih se prepovedano orožje ali strelivo potrebuje.

§. 10. Sosebno se zamore takošno dovoljenje opravičenim orožarjem, za nakupovanje in prodajanje, in posameznim ljudem za posest tudi tikrat dajati, kadar gré za staro in ne več navadno prepovedano orodje, ktero ima le zgodovinsko ali umetniško vrednost, ali pa vrednost posebnega priljubljenja.

§. 11. Obertnikom in kupčevavcom podeljeno dovoljenje, prepovedano orožje in strelivo delati ali prodajati, zapopade v sebi tudi dovoljenje, takošne reči imeti. Ravno tako ni tistim, ki imajo pravico, pečati se s kako obertnižo ali opravilom, za ktero je treba orodja, ki ima na sebi lastnost prepovedanega orožja ali pa streliva, k posesti (imetju) tacih reči nobenega posebnega dovoljenja potreba. Ali hraniti se morajo take reči vselej v obertniških prostorih, kteri so za to odmenjeni.

Le-to orožje ali strelivo se pa smé samo v takem številu in v taki množini dopušati, ali imeti, ki je primerna posestnikovim okolšinam, in pri kteri ni nikakoršne vterjene sumnje zastran krive rabe.

Obertniki in kupčevavci, kteri imajo dovoljenje, prepovedano orožje in strelivo prodajati, morajo od te prodaje za znamek deržati (spisovati), v kterege gré na tanke zapisovati ljudí, kterim, čas, kdaj je bilo takošno orožje in strelivo prodano, in pa dopušenje, na pokaz kterege se samo kaj tacega prodati smé.

(Dalje sledi.)

Ogled po svetu.

Kako se nov papeš voli?

Ko devet za molitve odločenih dní preteče, se zberó deseti dan kardinali v Petrovej cerkvi, kjer tehan kardinalov za volitev novega papeža mašo bere, pri ktere sv. Duha na pomoč kliče. Potem drug kardinal po latinsko „sveti zbor“ (tako se zbrani kardinali imenujejo) opominja, visokega poklica popolnoma vrednega moža za papeža zvoliti.

V slovesnej procesii gredó potem kardinali v konklave. Konklave se pravi zbranim kardinalom, ki papeža volijo, kakor tudi kraju, kjer ga volijo. Kardinali gredó v eno papeževih poslopij ali v Kvirinal ali v Vatikan. Tu se naredé za kardinale iz lesenih tramov in dil celice, ki se s suknam ali z drugim pertjem opnejo. Te celice so postavljene ob dolgem mo-